

Тамара Стоилова

ЯКОВ БУЛГАКОВ И ПОДПИСВАНЕТО НА РУСКО-ТУРСКИЯ ТЪРГОВСКИ ДОГОВОР (1781–1783)

„За да бъдат предпретрпени в бъдеще каквито и да било недоразумения в сътрудничеството на търговските отношения между двете империи, те трябва да бъдат изяснени в специални конвенции, които да имат за основа и да бъде съобразни със съдържанието на френските и на английските капитулации, като е съобразена с особеностите на руската търговия“ [1].

Петербургското правителство възлага подписването на специалната руско-турска търговска конвенция на Яков Булгаков, който пристига в турската столица през лятото на 1781 г. Мисията му е особено сложна, като се има предвид, че наред с новите условия за търговия той трябва да решава проблеми, свързани със статута на Дунавските княжества и да застави Портата да признае новото положение на Кримското ханство.

Сланията, които предлагам, отразява усилната на руския посланик в Константинопол, насочена към уточняване на условията за търговия и търговско корабоплаване, които трябва да заменят в официалния, двустранно признат търговски договор. Документалният материал, който е в основата на изследването, са реляциите на посланика, които проследяват хода на събитията, позициите на двете страни, трудностите в процеса на преговорите и тяхното преодоляване, а заедно с това и професионалните умения на Яков Булгаков. Дейността му в Константинопол е обяснение на причината именно той да бъде избран за посланик в турската столица.

След като завършва Московския университет, през 1761 г. Яков Иванович Булгаков постъпва на служба в Колежията на външните работи. Изпълнява различни поръчения във Варшава и Виена. През 1775–1776 г. е в Константинопол с мисията на княз Н.В. Репнин, чиято задача е размяна на ратификациите на Кончужкайнарджийския договор. По-късно го придружава в Тешен, където Репнин е посредник при решаването на въпроса за баварското наследство между Австрия и Прусия (1779). На 20 май 1781 г., с императорски указ, Яков Булгаков е назначен за извънреден и пълномощен посланик на Руската империя в Турция.

Дипломатът Булгаков успешно смятава служебните си задължения с литературните занимания, резултат от които са множеството преводи от френски [2]. Отражение на литературните му умения са и неговите реляции, изчистени от характерната за времето нагруфеност на фразата, с ясно и точни обяснения. Дипломатът Булгаков не пропуска да се по-

зове при необходимост на предидни реляции и да цитира публикувани документи. Бързо се ориентира в обстановката и умело води преговорите. Професионалните качества, поставени в конкретния, съдебноосен Русия и руско-турските отношения момент, правят Яков Булгаков интересен обект за изследване. Още повече, че в неговата дейност са отразени основните характеристики на руската дипломация в последните десетилетия на XVIII век.

Булгаков изпраща първата си реляция от Константинопол на 6/17 август 1781 г., преди да е взел официално поста руски посланик в Османската империя [3]. Доресенията му от този кратък период обаче носят важна и полезна за руското правителство информация, която го представя в благоприятна светлина. Очевидно веднага се запознава подробно с проблемите, част от които е регулирането на търговските отношения между двете империи, включително уточняване на въпроса за търговското корабоплаване.

Булгаков съобщава конкретни факти, които потвърждават напредъка в развитието на тези отношения, прави и предложения за решаването на все още спорните въпроси. Решен е например проблемът с корабите от типа *пакетбот* [4], които турската страна предпочитала да „*нарича просто търговски кораби*“, въпреки че те са и пощенски, при това имат отличителните за военните кораби *флагове*.

Решение намира и въпросът за наемането на поданица на султана и на други държави, например на Венецианската република, на руските кораби. Докато наемането на чужди поданици в екипажите на руските кораби никога не е предизвиквало съпротива от страна на Портата, за своите собствени тя категорично настоява да бъдат наемани с нейно знание и то само в случай на нужда, след като поемат задължението да се заварят, което руският посланик трябва да гарантира [5].

Нов проблем възниква по повод получаването на руски търговски флът. Според Булгаков опасността е в случай, че флът попадне в неподходящи ръце, са много и биха могли да нанесат значителна вреда на търговията. За да бъдат избягнати злоупотреби, посланикът предлага флът да се дава само в руските пристанища, а не от руските представители в Константинопол, които не биха могли да проучат желанието да го получат [6].

Така от самото начало в дейността на Булгаков като руски посланик в Константинопол търговските проблеми стават основни и доказват необходимостта от бързото им регулиране с Търговски договор. При това Булгаков точно преценява обстановката и докладва в Петербург, че с настъпващия *рев-ефенди* [7] преговорите в тази насока са обременени на неуспех и предлагат да изчака смяната му, за която се говори, че предстои [8].

Междувременно в Константинопол се разпространяват слухове за замяната, с които е изпратен новият руски посланик. Като е обичайно в такива случаи, страховете или недоброжелателните намерения са причина за преувеличаване на опасностите, които руските условия предполагат. Говори се например, че руската страна иска преминаването от и в Черно море да бъде позволено за „всякакви вид и големина кораби“, да получи Стенния, неоглям залив между столицата и Букоudere, за пристан на руските кораби. Булаков е убеден, че подобни слухове не са случайни и имат за цел да заставят Портата да вземе твърда позиция [9].

В края на 1781 г. Булаков прави изводи за развитието на преговорите относно Търговския договор. Напомня на реис-ефенди, че е упълномощен да преговаря за подписването на договор, чиято полезност за поданиците на двете страни излиза това да стане по-бързо. Отговорът на реис-ефенди обаче оставя у Булаков впечатление, че както той, така и Портата не са съвсем наясно с този проблем или не се интересуват особено от него. Това е напълно възможно, пише посланикът, тъй като със смяната на реис-ефенди „всички делят тук започват отначало“. Все пак турската страна уверява Булаков, че ще получи необходимата подкрепа за подписването на договора [10].

Важна крачка за решаването на проблема е нотата от началото на 1782 г., която Булаков адресира до султана. В резултат Портата утвърждава реис-ефенди да започне преговори по Търговския договор [11].

Решаваща в преговорния процес е 1782 г., в който се очертават основните, трудни за решаване проблеми, но се проявява и умението на руския посланик в Константинопол да се справя със сложните взаимоотношения. На 21 февруари Булаков се среща с реис-ефенди и поставя конкретни въпроси, отнасящи се до три члена от договора, които според него са основни, взаимно обвързани и следователно „не би било възможно всеки да се реши самостоятелно и независимо от другите“. Става дума за неограниченото плаване на корабите, за безмитното преминаване през Промоните и за пропускането на хранителни стоки. Повод за особено безпокойство на руската страна става възможността за свободно преминаване на храни през Промоните, което би предизвикало бунтове, неизбежни, когато става дума за изхранването на турската столица. Недостигът на храни в Константинопол и преминаването на кораби, които превозват хранителни продукти, винаги е повод за опасения, но Булаков смята, че реис-ефенди е „блещаво убеден в моите разсъждения и почти признава неоснователността на предположенията, които тук ширяха“. Булаков тогава застава да признае, че е възможно да бъде определена цена за плащането, която да бъде предложена за продаж на Константинопол и да бъде пропусната да премине тази, която остане неизкупена. Но до

окончателно споразумение не се достига. Отговорът на реис-ефенди се бази с оправдането, че за да се запознае подробно и задълбочено със същността на руските предложения, трябва да се срещне с редица турски чиновници, за което е необходимо време.

На срещата присъстват бейликчи-ефенди [12] и драгоманите [13] на Портата, които подчертават думата търговски, когато се споменава кораб, което според Булаков е израз на страх да не остане неизкупено положението относно военните кораби [14].

През април Булаков съобщава за застой в преговорите, причина за който са проблемите с хранителните продукти и безмитното преминаване на руските кораби през Промоните. От действията на турските власти и от събраните сведения за тяхната позиция Булаков прави извода за втвърдяване на позицията на реис-ефенди вследствие от множеството претенции на Портата относно подписването на Търговския договор [15].

В ремоните от пролета на 1782 г. Булаков представя гледната точка на двете заинтересувани страни по проблемите, свързани с Търговския договор. Забраната за превоз на хранителни стоки би означавала загуби за руските търговци. За турските власти обаче опасно би било разрешението, тъй като превозът на зърно би станал повод за бунт в Константинопол [16]. Булаков оценява дейността на реис-ефенди по въпроса за превоза на хранителни стоки и същевременно анализира причините за безпокойството на Портата. Тя според него „забвлява цялата империя в столицата, не работи нито за благосъстоянието, нито за здравеопазването, нито за безопасността на държавата, нито за търговията на поданиците, авторитета и по всякакъв начин, като не желае да позволи нейните поданици да пътуват в други държави, разкрива провидимите и наказва със смърт дори в случай, когато някой преболява дърво от едно село в друго“. Портата не смее и да помисли за свободно определяне на цените, което би предизвикало бунт на духовенството [17]. По повод превозването на храни реис-ефенди търси компромисен вариант и предлага на Булаков те да се изкупват в Константинопол. Булаков реагира незабавно: да предвиди стоите си в турската столица е право на руските търговци и те не се нуждаят от разрешение, ако решат, че това е изгодно за тях [18].

Донесенията на Булаков са пример не само за разбиране, но и за умело представяне на проблемите. Очевидно добре познава начина, по който се управлява Османската империя и реагира адекватно в конкретните случаи, с което е бил изключително полезен за Петербург.

Практиката действа механизма и за признаване на договорените в Източнотелмската конвенция от Айналяквар размери на търговските кораби, които могат да преминават Промоните. През юли в Константинопол пристига построен в Херсон търговски кораб „Бористен“, собственост

на майор Фалеев. По повод неговата големина, снаряжение и екипаж Булгаков дълго убеждава Портата, че корабът е построен според образеца, предписан в конвенцията. Но турските власти настояват, че корабът е военен. „Наистина, споменаватият кораб, който е дълъг 112 фута и широк 30, би могъл да се стори необичаен там, където няма търговски кораби с подобни размери. Пропускането му обаче ще бъде пример в бъдеще“^[19].

През есента на 1782 г. Булгаков сравнително лесно решава проблема с търговския тариф: „Въпреки различните трудности го задържах с голям успех, на какъвто в началото ме можех да се надявам“. За съставянето на търговския тариф са използвани четири основни вида документи: руски, френски и други действателни тарифи; списък на стоките, които се търгуват, доставен от митнищата в турската столица; съпоставка с цените, приложени в инструкцията, която Булгаков получава от Петербург; мнението на намиращите се в Константинопол руски търговци. След продължителни спорове с турските митнически власти, които не са съгласни с условията в тарифа, тъй като ги лишават от печалби, чиято стойност до този момент са определяли сами, въпросът е решен и Булгаков получава тарифа, подписан от директора на митнищата.

Тарифът освобождава руските търговци от излишните налози и произволната митническа оценка на турските власти и предизвиква незначително мито. В резултат Булгаков очаква оживено развитие на търговията. За да бъде утвърден и стриктно спазван, тарифът според него трябва да бъде включен като отделен член в Търговския договор, за което предупреждава реис-ефенди.

Според обичаите, които характеризират отношенията на руските дипломати с представителите на властта в Константинопол, Булгаков постига съгласието за тарифа и с предпазливост за този цел суми и поддържа: „Користановието и недоверчивостта на митническите власти са толкова големи, че се намира с едната ръка да получи тарифа, а с другата да предпази обещаното. Не пожелаваш дори да побърбаш на писмото, което ги убеждава, че биха могли да изпратят още същия ден натово, който да получи всичко и по този начин да бъде запазена поне някаква благопристойност. Истинският директор, който се смееше, каза, че не може да се довери на писмо, изпратено от човек, когато не може да изпрати в двора в случай, че договореното не бъде изпълнено“.

Освен предварителното договаряне на цената за подписа на директора на митнищата, Булгаков е трябвало да подкупи и утълимоощените да преговарят, „за да имат и да не предизвикат капа“. В същото време обаче има и хора в управлението, за които руският посланик говори с уважение. Бейликчи-ефенди и драгоманният на Портата „ми толкова, както биха работили за свое собствено дело и без тях може би везирът и

реис-ефенди нямаше да подписат тарифата“. Булгаков отдава дължимото и на драгоманите на руското посолство Пизанай и неговия помощник Яковлев, които изиграват важна роля при решаването на проблема [20].

По-късно Тарифът [21] е потвърден с чл. 21 на Търговския договор [22]. Булгаков получава и негово копие с дата 20 юни 1783 г., подписано от великия везир Халил и реис-ефенди [23].

През февруари и март 1783 г. продължават преговорите за Търговския договор. За да бъде намерено по-бързо решение, Портата предлага на преговорите да присъства австрийският интерпретир Херберт. Той обаче е съгласен с Булгаков, че неговото присъствие би могло да доведе до нова интрига. Дватама решават Херберт да отговори на Портата устно, като едновременно я посъветва по трите най-спорни члена в Търговския договор, които тя смята за неприемливи [24]. Двамата, съгласувано и по нареждане на своите правителства, правят последно изложение пред Портата. Тя е принудена да посее задължението за изпълнение на исканията, но вместо това се опитва да отложи решението на въпроса. Булгаков очаква Портата да свика съвет, на който да се реши дали договорът да бъде подписан без промени, „или да имат за тях“^[25].

При последното обсъждане на Търговския договор турската страна приема руските предложения, което е повод Булгаков да отбележи със задоволство: „По този начин аз имам щастието да ги накарам да приемат толкова важните и толкова полезните за империята на [наше] Императорско [Величество] задвижения“. Макар и леко изненадан от решаването на проблема, Булгаков обяснява това развитие на събитията със своята категорична позиция, която турската страна не успява да разколебае нито със собствени аргументи, нито с посредничеството на европейските посланици в Константинопол. При това, очевидно за да подчертае чии интереси защитава в турската столица, посланикът добавя, че въпросът ще е окончателно решен едва след като императрицата одобри договора [26].

Условията на Търговския договор са уточнени и оповестени в турската столица, а неговия копие са разпратени по местата, където той трябва да се прилага. Към копията до митнищите са приложени изключително строги заповеди относно начина, по който да се прилагат условията на договора. Руските кораби трябва да се приемат като приятелски, без да се търсят каквито и да било поводи за неоснователни претенции. Булгаков съобщава, че разпореджанията относно Търговския договор са повод за радост в столицата и околностите, тъй като се приемат като възможност да се сложи край на споровете и недоразуменията. Смята се, че проблемите са решени и войната е избягната.

Като цяло обаче обстановката в Османската империя остава напрегната във връзка с кримските събития. Но Булгаков смята, че това е благоприя-

но за по-спокойното приемане на Търговския договор, който ще започне да се прилага преди руските неприятели, ангажирани с положението в Крим да намерят свободно време, за да настройват „необузданият тима“ срещу него. Булгаков, за да започне договора да действа ефективно, ще изпрати копия от него до руските консули в империята. При това обръща внимание на случане, установени от предишната практика, които трябва да се решат постепенно преди окончателното прилагане на новите условия, предвидени в Търговския договор [27].

След като подписването на Търговския договор [28] е посрещнато с „всеобща радост“ в Константинопол, на дневен ред е поставен въпросът за размяна на подписаните от руската императрица и султана ратификации [29]. В тази връзка Булгаков предлага списък на лицата от турска страна, които според обичая трябва да получат подаръци. Награда за свършената работа заслужава и цялата константинополска мисия, тъй като всички, според своите знания и възможности, са взели участие [30].

Заедно с ратификационните документи Булгаков получава и списък на подаръците за „турското министерство“. Турската страна е съгласна размяната на ратификациите да стане бързо, но отказва да бъде тържествена, както е прието в подобни случаи. Портата обосновава позицията си с това, че предишните тържествени публични размени са били необходими за успокояване на народа, който е трябвало да се увери, че конфликтът между двете империи е приключил.

И Кючуккайнарджийският договор, и Айвалъкавската конвенция решават множество въпроси, от които зависи мирът между двата народа. А този договор засяга само въпросите, които се отнасят до търговията, т.е. приема се, че има частен, а не общ характер. При това турското министерство не желае да получи подаръци, нещо невероятно за местните обичаи. Причината за тази позиция на Портата бейлики-ефенди обяснява със страх от недоволството, което новото положение на Крим предизвиква. Още повече вече се носят слухове, че Турция то е продала на Русия, а подаръците, които представителите на турската власт ще получат за Търговския договор, са всъщност подкуп мълчаливо да претърпят присъединяването му към Русия. Булгаков отговаря пред тези доводи [31] и ратификациите са разменени от Булгаков и реис-ефенди на 21 септември. Изказани са пожелания за запазване на мира и приятелските отношения. След неуспешния опит на посланика да говори за Крим, разговорът завършва с най-общи пожелания за успокояване на обстановката [32].

Търговският договор от 1783 г. е граница, макар и формална, в развитието не само на руско-турските търговски отношения, но и на отношенията на Русия със средиземноморските държави. Изявленият от договора положителен за развитието на търговските отношения позволява

разработването на цялостна програма за руското напредване на юг. Като резултат се появяват и договорите на Русия със средиземноморските държави. Търговски по форма, в по-голяма степен и по съдържание, договореностите на Русия и практиките си действия обаче преследват главно политически цели, свързани със стремежа империята да се наложи на европейската политическа сцена.

Изключително наситена със събития, 1783 г. отбелязва две особено важни – присъединяването на Крим към Русия и подписването на Георгиевския трактат за руски протекторат над Грузия. Кримските събития стават известни в Константинопол през юли 1783 г. и Булгаков обяснява на европейските посланици, че Крим е бил загубен за Портата още с Кючуккайнарджийския договор, а присъединяването му към Русия посланикът определя в типично имперски стил: възможност за укрепване на мира между двете империи [33]. Същността на събитията през 1783 г. е в решението черноморски проблем и във възможността за разширяване на търговските и политическите отношения. Значителна е крапката, която Русия прави в завладяването на Кавказ.

Турция е принудена да приеме наложените от Петербург промени, но не се примирява с новото положение и четири години по-късно обявява война. Яков Булгаков, заедно с цялата руска дипломатическа мисия в Константинопол, е затворен в Едикюле. Випреки строгия надзор той продължава да изпраща доносения, в които съобщава за военните планове на турците. Продължава да превежда и съчиненията на абат Дьо ла Порта „Световен пътешественик“ (27 тома). Не губи присъствието на духа и дори се занимава с градинарство в градината на Едикюле, където имал разрешение да се разхожда [34].

Ферман, даден на Портата за освобождаването и пътуването на посланика със съпругата и семейството му от края на октомври 1789 года [35], означава край на пленничеството и на службата на Булгаков в Константинопол. Награда за добре свършената работа в турската столица са 1500-те крепостни и повишаването в чин таен съветник [36]. С назначението във Варшава започва нов етап в дипломатическата кариера на Яков Булгаков.

БЕЛЕЖКИ

- [1] Извънземната конвенция, март 10 [1779]. – В: Полное собрание законов Российской империи с 1649 год. Т. XX, № 14851. СПб., 1830, 803–804. Айвалъкавската конвенция конвенция отразява необходимостта от допълнително договаряне между двете империи за утвърждение на промените, настъпни след подписването на Кючуккайнарджийския договор от 1774 г. Търговските отношения, описани в чл. 11 на договора, са уточнени в чл. 6 на Извънземната конвенция с конкретни цифри за товари, с които руските кораби имат право да преминават свободно от Черно в Бяло и от Бяло в Черно море. Размерът на корабите, които могат да посещават повар от 1000 до 16 000 кили или 8000 канови, които съответстват на 26 400 пуда, както и митото, са равни

- на установите за френските и английските кораби и стоки. – Пак там, с. 603; Архивите, Е. И. Конюхаймарджийский март 1774 года. (Его подготовка и заключение). М., 1955, с. 363.
- [2] *Бриггс и Грэн*. Энциклопедический словарь. Биографии. Т. 2. М., 1992, с. 645; <http://biografija.ru>
- [3] Архив внешней политики Российской империи, ф. Сношения России с Турцией (АВПРИ), ф. СРП, д. 587, 1–9.
- [4] от английски *rackes-boat* (поценоси кораб) – италианско ветроходен, леко въоръжен кораб, предимно за пощенски и куриерски служби; в състава на руския ветроходен флот през XVIII – началото на XIX век.
- [5] АВПРИ, ф. СРП, д. 587, 58 об. – 61 об.
- [6] Реплика 11, 1/12 окт. 1781. – Пак там, д. 588, л. 1–2. Получаването на руски търговски флот се уреди с указ от 3 август 1782 г. и 4 януари 1783 г. Право да го използват имат преди всичко руските поданица, които пригизват свидетелство за търговия, получено в място, където живеят и търкуват. За да само на надеждни кора, които не била нанесли вреда на търговията и не била злоупотребили с него. – Полное собрание законов..., Т. XXX, СПб., 1830, с. 649, 793.
- [7] *reis-ефенди* – втория човек в администрацията на Османската империя, един от първите трима заместници на великия везир, който отговаря за външните отношения на империята.
- [8] Реплика 16, 20/31 окт. 1781. – АВПРИ, ф. СРП, д. 588, 14–16; Реплика 24, 1/12 ноември 1781. – Пак там, д. 589, л. 11.
- [9] Приложение към реплика 24, 1/12 ноември 1781. – Пак там, д. 589, л. 15, 17.
- [10] Реплика 33, 13/24 дек. 1781. – Пак там, д. 590, л. 3.
- [11] Реплика 1, 1/12 януари 1782. – Пак там, д. 598, л. 1, 3.
- [12] *Бейлаки-ефенди* – подчинен на *reis-ефенди*, основен канцелярист, от който се изпращат всички заповеди и фирмани на Портата.
- [13] *драгман* – преводен в госсобствата на европейските държави в Константинопол и във владенията на Портата.
- [14] Реплика 19, 1/12 март 1782. – Пак там, д. 598, л. 70–71.
- [15] Реплика 26, 1/12 април 1782. – Пак там, д. 599, л. 1–3.
- [16] Реплика 30, 15/26 април 1782. – Пак там, 19–29.
- [17] Вероятно се има предвид участието на духовенството в държавния мониторинг при фиксирането на цените и продажбата на определени видове стоки.
- [18] Реплика 31, 15/26 април 1782. – Пак там, 41–43.
- [19] Реплика 75, 1/12 септ. 1782. – Пак там, д. 603, 7–9.
- [20] Реплика 85, 1/12 октомври 1782. – Пак там, д. 604, 1–7.
- [21] Полное собрание законов..., Т. XXX, № 15506, 5 септ. 1782; Тариф о сборе пошлин с привозимых и вывозимых из Константинополя Российскими купцами товаров, поставленных между Российскою Империею и Портою Оттоманскою. – Пак там, Книга тарифов, с. 1724 по 1822. СПб., 1830, № № 15506, 5 септ. 1782, 37–57.
- [22] Пак там, Т. XXI, с. 946.
- [23] Реплика 33, 1/12 юни 1783. – АВПРИ, ф. СРП, д. 620, 1–3 об.
- [24] Реплика 20, 15/26 март 1783. – Пак там, д. 616, 1–4. Вж. и реплика 23, 1/12 април 1783. – Пак там, д. 617, 1–3.
- [25] Реплика 21, 15/26 март 1783. – Пак там, д. 616, 11–21.
- [26] Реплика 26, 1/12 април 1783. – Пак там, д. 617, 5–12.
- [27] Реплика 45, 1/12 юни 1783. – Пак там, д. 619, 21–23 об.

- [28] Договорът е утвърден от Петербург на 10 юни 1783 г. – Труды о торговле, заключенной в Константинополе между Российскою Империею и Портою Оттоманскою. – Полное собрание законов..., Т. XXX, № 15757, 939–936.
- [29] Донесение от 15/26 юни 1783. – АВПРИ, ф. СРП, д. 619, 141–142.
- [30] Реплика 49, 12/23 юни 1783. – Пак там, 109–111. По-късно е изпратен списък за разпределянето на наградите: Булматов – 10000 рубли = 16666 пиастр; Паванов – 3000 рубли = 5000 пиастр; Яковлев – 1500 рубли = 2500 пиастр; на останалите – общо 3500 рубли (пиастрите са разпределени поотделно); Общо – 18000 рубли = 30000 пиастр. – Реплика 66, 1/12 септември 1783. – Пак там, д. 622, л. 3.
- [31] Реплика 66, 1/12 септември 1783. – Пак там, д. 622, 1–2; Реплика 71, 15/26 септември 1783. – Пак там, 39–43 об.
- [32] Реплика 73, 1/12 октомври 1783. – Пак там, д. 623, 1–3 об.
- [33] Пак там, д. 620, 14 об.–15.
- [34] <http://biografija.ru>
- [35] Сборник Императорского Русского исторического общества. Т. 47, СПб., 1885, 212–214.
- [36] Императорски указ до Сечена, 2 юни 1790. – Пак там, с. 219; А. А. Безбородко до Я. И. Булматов, 3 юни 1790. – Пак там, Т. 26, СПб., 1879, с. 460.